

REPUBLIKA E SHQIPËRISË

KËSHILLI I MINISTRAVE

Nr. _____ Prot.

Tiranë, më ____/____/2018

PROJEKT- VENDIM

Nr. _____ Datë _____ 2018

PËR PËRCAKTIMIN E RREGULLIMEVE TË VEÇANTA, LIDHUR ME FUNKSIONIMIN E MJEDISEVE DHE PËRCAKTIMIN E NIVELIT TË SIGURISË SË TYRE DHE STANDARDET E PROGRAMEVE TË EDUKIMIT DHE TË REHABILITIMIT, NË RASTET E KUFIZIMIT TË LIRISË SË TË MITURVE

Në mbështetje të nenit 100 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, të pikës 5 të nenit 98 të Ligjit nr. 37/2017, datë 30.03.2017 “Kodi i Drejtësisë Penale për të mitur”, me propozimin e ministrit të Drejtësisë, Këshilli i Ministrave

VENDOSI:

I. RREGULLA TË PËRGJITHSHME

1. Kufizimi i lirisë për të miturin në konflikt me ligjin zbatohet vetëm për qëllimin për të cilin është vendosur dhe në mënyrë që nuk e përkeqëson gjendjen e tij.
2. Të miturit me liri të kufizuar i garantohen aktivitete dhe programe me karakter edukues dhe riintegrues në përputhje me shëndetin e tij fizik dhe mendor, respektin për veten dhe ndjenjën e përgjegjësisë ndaj shoqërisë dhe komunitetit.
4. I mituri me liri të kufizuar duhet të mbështetet dhe nxitet për të marrë pjesë në këto aktivitete dhe programe dhe për të diskutuar çështje që lidhen me mënyrën e trajtimit dhe kushtet e institucionit.
5. Për të garantuar vazhdimësinë e kujdesit, të miturit duhet të ndiqen dhe mbështeten me qëllim rehabilitimin e tyre.
6. Duke qenë se të miturit e privuar nga liria janë veçanërisht vulnerabël, drejtuesit dhe personeli i institucionit duhet të mbrojnë integritetin e tyre fizik dhe mendor, si dhe duhet të kujdesen për mirëqenien e tyre.
7. Kujdes i veçantë duhet treguar për nevojat e të miturve që kanë përjetuar abuzime fizike, mendore apo seksuale.

II. RREGULLA PËR FUNKSIONIMIN E MJEDISEVE

1. Struktura institucionale

1.1. Institucioni i kufizimit të lirisë duhet të ofrojë lehtësitë dhe kushtet për të përmbushur nevojat e veçanta të të miturve që vendosen në të.

1.2. Institucioni i kufizimit të lirisë siguron kushte dhe masa të një niveli të ëulët sigurie dhe kontrolli të nevojshëm për mbrojtjen e të miturve nga dëmtime që mund t'i bëjnë vetes, të miturve të tjerë, personelit apo komunitetit jashtë institucionit.

1.3. Jetesa në institucion duhet të përafrojë sa më shumë të jetë e mundur me aspektet pozitive të jetesës në komunitet.

1.4. Numri i të miturve në një institucion të kufizimit të lirisë duhet të jetë i kufizuar me qëllim mundësimin e kujdesit individual.

1.5. Institucioni i kufizimit të lirisë vendoset në vende që janë lehtësisht të aksesueshme dhe që lehtësojnë kontaktin midis të miturve dhe familjeve të tyre, duke u integruar në mjedisin social, ekonomik dhe kulturor të komunitetit.

2. Vendosja në institucion

2.1. Vendosja e kategorive të ndryshme të të miturve në institucionin e kufizimit të lirisë udhëhiqet në veçanti nga dhënia e llojit të kujdesit më të përshtatshëm për nevojat e tyre të veçanta si dhe mbrojtja e integritetit dhe mirëqenies së tyre fizike e mendore.

2.2. Të miturit vajza dhe djem zakonisht mbahen në institucione të veçanta ose në njësi të veçanta brenda një institucioni. Pavarësisht ndarjes atyre u lejohet të marrin pjesë bashkërisht në aktivitetet e organizuara në institucion.

2.3. Brenda institucioneve duhet të funksionojë një sistem i përshtatshëm vlerësimi për të vendosur të miturit sipas nevojave të tyre arsimore, zhvillimore dhe të sigurisë.

3. Pranimi në institucion

3.1. Menjëherë me pranimin në institucionin e kufizimit të lirisë, kryhet regjistrimi për çdo të mitur duke përfshirë:

- i) informacion lidhur me identitetin e të miturit dhe prindërit e tij ose kujdestarët ligjorë;
- ii) arsyet e urdhrin zyrtar dhe autoriteti përgjegjës që e ka dhënë;
- iii) data dhe koha e pranimin;
- iv) një inventar i sendeve personale të të miturit që do të mbahen në ruajtje;
- v) çdo dëmtim i dukshëm apo pretendim për keqtrajtim të mëparshëm;
- vi) çdo informacion dhe çdo raport mbi të kaluarën e të miturit, edukimin dhe nevojat për mirëqenie të tij / saj;
- vii) duke iu nënshtuar kërkesave të konfidencialitetit mjekësor, çdo informacion në lidhje me rrezikun për vetë-dëmtim të të miturit, dhe/ose të gjendjes shëndetësore që është e rëndësishme për mirëqenien fizike dhe mendore të të miturit ose të të tjerëve.

3.2. Në pranim, rregullat e institucionit dhe të drejtat dhe detyrimet e të miturit shpjegohen në një gjuhë dhe mënyrë që i mituri i kupton dhe në prani edhe të psikologut.

3.4. Njoftimi për vendosjen e të miturit, informacioni mbi rregullat që rregullojnë institucionin dhe çdo informacion tjetër përkatës i jepen menjëherë prindërve të të miturve ose kujdestarve ligjorë.

3.5. Brenda 5 (pesë) ditëve nga pranimi, i mituri duhet të ekzaminohet nga pikëpamja mjekësore, i hapet një dosje mjekësore dhe fillon trajtimi i çdo sëmundjeje ose dëmtimi.

3.6. Brenda 10 (dhjetë) ditës nga pranimi, i mituri duhet:

- i) të intervistohet dhe duhet të bëhet një raport i parë psikologjik, arsimor dhe social që identifikon çdo faktor relevant për llojin dhe nivelin specifik të kujdesit dhe ndërhyrjes;
- ii) të informohet mbi planin e programeve arsimore dhe trajnuese në përputhje me karakteristikat individuale të tij. Në çdo rast për zhvillimin e programeve duhet të merret mendimi i të miturit.

4. Sistemimi në institucion

4.1. Sistemimi i miturit në institucionin e kufizimit të lirisë duhet të respektojë dinjitetin njerëzor dhe, për aq sa është e mundur, privatësinë, dhe të plotësojë kërkesat e shëndetit dhe higjienës, duke i kushtuar vëmendje kushteve klimatike dhe veçanërisht hapësirës së katit, ajrit, ndriçimit, ngrohjes dhe ventilimit.

4.2. Të miturit si rregull vendosen gjatë natës në dhoma gjumi individuale, përveç rasteve kur është e preferueshme që ata të ndajnë hapësirën e fjetjes. Hapësira ndahet vetëm nëse është e përshtatshme dhe kërkohet nga i mituri.

4.3. Për të siguruar mbrojtjen e secilit të mitur, në institucionin e kufizimit të lirisë duhet të ketë mbikëqyrje të rregullt. Institucioni i kufizimit të lirisë duhet të ketë një sistem alarmi efektiv që mund të përdoret në rast emergjence.

4.5. Kërkesat minimale specifike në lidhje me sistemimin e të miturit në institucionin e kufizimit të lirisë përcaktohen në rregulloren e brendshme të institucionit.

5. Higjena

5.1. Të gjitha ambientet e institucionit të kufizimit të lirisë mbahen të pastra në çdo kohë.

5.2. Të miturit duhet të kenë akses të menjëhershëm në objektet sanitare që janë higjienike dhe që respektojnë jetën private.

5.3. Duhet të sigurohen lehtësira të përshtatshme në mënyrë që të miturit të kenë mundësi të bëjnë dush çdo ditë.

5.4. Personeli i institucionit të kufizimit të lirisë kujdeset për sigurimin e higjienës personale të të miturit, veshjet dhe vendin e fjetjes, si dhe të sigurojnë mjetet e nevojshme për këtë qëllim.

6. Veshjet dhe shtrojet

6.1. Të miturit duhet të lejohen të veshin rrobat e tyre nëse është e përshtatshme.

6.2. Të miturit të cilët nuk kanë veshje të përshtatshme dhe të mjaftueshme duhet të pajisen me veshje nga institucioni.

6.3. Veshjet nuk duhet të jenë degraduese ose poshtëruese dhe të jenë të përshtatshme për klimën dhe të mos paraqesin rrezik për sigurinë dhe mirëqenien.

6.4. I miturit që ka leje për të dalë jashtë institucionit nuk duhet t'i kërkohej të mbajë rroba që e identifikon atë si person me liri të kufizuar.

6.5. I mituri pajiset me një shtrat dhe me shtroje të përshtatshme, të cilat mbahen në rregullta dhe të ndryshohen shpesh, për të siguruar pastërtinë e tyre.

7. Ushqimi

7.1. Të miturit i sigurohet një dietë ushqyese që merr parasysh moshën, shëndetin, gjendjen fizike, fenë, kulturën dhe aktivitetet në të cilat përfshihet në institucion.

7.2. Ushqimi duhet të përgatitet dhe të shërbehet në mënyrë higjienike në tri vakte në ditë me intervale të arsyeshme ndërmjet tyre.

7.3. Ujë i pijshëm e i pastër duhet të jetë i disponueshëm për të miturin në çdo kohë.

8. Shëndeti

8.1. Të miturit me liri të kufizuar i sigurohen standarde mjekësore të duhura dhe të aplikuar për të gjithë të miturit.

8.2. Vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet trajtimit të rreziqeve shëndetësore të lidhura me kufizimin e lirisë.

8.3. Të miturit me liri të kufizuar i jepet kujdes shëndetësor parandalues dhe edukim shëndetësor.

8.4. Ndërhyrjet mjekësore, përfshirë përdorimin e ilaçeve, duhet të bëhen vetëm për rekomandim të mjekur të institucionit dhe jo për qëllime të ruajtjes së rendit ose si formë ndëshkimi. Ndërhyrjet mjekësore duhet të udhëhiqen nga të njëjtat parime etike si dhe parimi i pëlqimit që aplikohen gjerësisht. Çdo trajtim mjekësor ose çdo lloj bari i administruar duhet të dokumentohet me nënshkrim të mjekut të institucionit.

8.5. Të miturin me liri të kufizuar nuk duhet t'i nënshtrohet përdorimit eksperimental të barnave ose trajtimit.

8.6. Vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet nevojave të:

- i) të miturit me moshë të vogël;
- ii) të miturit shtatzën ose nënë me fëmijë të mitur;
- iii) të miturit me varësi nga drogat dhe alkooli;
- iv) të miturit me probleme të shëndetit fizik dhe mendor;
- v) të miturit me liri të kufizuar për periudhë të gjatë;
- vi) të miturit që ka përjetuar abuzime fizike, mendore ose seksuale;
- vii) të miturit vulnerabël.

8.7. Shërbimet e kujdesit shëndetësor të ofruara për të miturin duhet të jenë pjesë përbërëse e një programi multidisiplinor për kujdesje.

8.8. Për të siguruar një mbështetje të pandërprerë të terapisë pa paragjykim për konfidencialitetin profesional dhe rolin e secilit profesion, puna e mjekëve dhe infermierëve duhet të koordinohet ngushtë me punonjësit socialë, psikologët, mësuesit, profesionistët e tjerë dhe personelin, të cilët kanë kontakt të rregullt me shkelësit e mitur.

8.9. Kujdesi shëndetësor nuk duhet të kufizohet vetëm në trajtimin e pacientëve të sëmurë, por duhet të përfshijë edhe respektimin e normës së të ushqyerit.

9. Liria e mendimit, ndërgjegjes dhe fesë

9.1. Liria e mendimit, ndërgjegjes dhe fesë së të miturit duhet të respektohet.

9.2. Regjimi institucional duhet të organizohet për aq sa është e mundur për të lejuar të miturin të praktikojë dhe të ndjekë besimet e tyre, të marrë pjesë në shërbime ose takime të udhëhequra nga përfaqësues të miratuar të një feje ose besimi të tillë, të ketë vizita nga përfaqësues të fesë apo besimit dhe të ketë në posedim libra ose literaturë që kanë të bëjnë me fenë ose besimet e tij.

9.3. I mituri nuk mund të detyrohet të praktikojë një fe, të ndjekë një besim, të marrë pjesë në shërbesat fetare ose takime, të marrë pjesë në praktikat fetare ose të pranojë një vizitë nga një përfaqësues i çdo feje apo besimi.

10. Kontakti me shoqërinë dhe komunitetin

10.1. Të miturit i lejohet komunikimi pa kufizim përmes letrave, dhe sa më shpesh të jetë e mundur me telefon ose forma të tjera të komunikimit me familjet e tyre, persona të tjerë dhe përfaqësues të organizatave të jashtme dhe për të marrë vizita të rregullta nga këta persona.

10.2. Rregullimi i vizitave duhet të jetë i tillë që t'i lejojë të miturit të mbajë dhe zhvillojë marrëdhëniet familjare në mënyrë sa më normale dhe të ketë mundësi për riintegrim social.

10.3. Personeli i institucionit të kufizimit të lirisë duhet t'i ndihmojë të miturit në mbajtjen e kontakteve adekuate me botën e jashtme dhe t'i sigurojë mjetet e duhura për ta bërë këtë.

10.4. Komunikimi dhe vizitat mund t'i nënshtrohen kufizimeve dhe monitorimit të domosdoshëm për kërkesat e hetimeve të vazhdueshme penale, ruajtjes së rendit dhe sigurisë, parandalimit të veprave penale dhe mbrojtjes së viktimave të krimit, por kufizime të tilla, duke përfshirë edhe kufizime të urdhëruara nga gjykata, duhet të lejojnë një nivel minimal të pranueshëm kontakti.

10.5. Çdo informacion i marrë për vdekjen apo sëmundjen serioze të një të afërmi duhet t'i komunikohet menjëherë të miturit në prani të psikologut ose punonjësit social.

10.6. Të miturit i lejohet periudha të rregullta leje, qoftë të shoqëruar ose vetëm dhe mund të lejohet të largohet nga institucioni për arsye të ligjshme. Kohëzgjatja e kësaj leje nuk i kalon 15 ditë. Në këtë kohë përfshihet edhe koha e nevojshme për udhëtim në familjen e tij ose në destinacion.

11. Paraqitja e ankesave

11.1. I mituri, prindërit ose të afërmit e tij duhet të kenë mundësi të mjaftueshme për të bërë kërkesa ose ankesa tek drejtuesi i institucionit.

11.2. Procedurat për të bërë kërkesa ose ankesa duhet të jenë të thjeshta dhe efektive. Vendimet për këto kërkesa ose ankesa duhet të merren në një kohë sa më të shpejtë.

11.3. Prioritet për zgjidhjen e kërkesave apo ankesave i jepet zgjidhjes me ndërmjetësim

si një mënyrë për zgjidhjen e konflikteve.

11.4. Nëse refuzohet një kërkesë ose ankesë, ajo duhet të shoqërohet me arsyet përkatëse dhe t'i komunikohet të miturit dhe aty ku është e mundur, prindit ose të afërmit të tij që e ka bërë atë. I mituri ose kur është e mundur, prindërit ose i afërmi i tij kanë të drejtën të ankohen në një autoritet të pavarur dhe të paanshëm.

11.5. Nëse ankesa ose kërkesa është me shkrim, autoritetet duhet të sigurojnë mundësi për të miturin që të dëgjohet personalisht.

11.6. Ndalohet penalizimi i të miturit për shkak të një kërkesë ose ankese.

11.7. I mituri dhe prindi ose të afërmit e tij kanë të drejtë të kërkojnë ndihmë ligjore lidhur me ankesat dhe procedurat e apelimit.

12. Inspektimi dhe monitorimi

12.1. Veprimtaria e institucionit për kufizimin e lirisë inspektohet rregullisht për të vlerësuar nëse detyrat e ushtruara janë në përputhje me ligjin dhe rregullimet e këtij vendimi.

12.2. Kushtet në institucion dhe trajtimi i të miturit me liri të kufizuar, mund të monitorohen nga një institucion apo organizëm i pavarur.

12.3. Në monitorimet që kryhen nga institucioni apo organizmi i pavarur, vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet përdorimit të forcës, kufizimeve, dënimeve disiplinore dhe formave të tjera kufizuese të trajtimit.

12.4. Raportet e monitorimit i bëhen me dije strukturave drejtuese të sistemit penitenciar dhe Ministrisë së Drejtësisë.

13. Personeli i institucionit

13.1. Personeli i institucionit rekrutohet dhe përzgjidhet bazuar në procedurat që ndiqen për përzgjedhjen e personelit administrativ sipas rregullave të Kodit të Punës.

13.2. Aftësitë profesionale të personelit duhet të forcohen dhe zhvillohen rregullisht nëpërmjet trajnimeve të vazhdueshme, mbikëqyrjes dhe rishikimeve të performancës dhe vlerësimeve.

8. Trajnimet duhet të përqendrohen në dhënien e njohurive lidhur me:

- i) etikën dhe vlerat themelore të profesionit në fjalë;
- ii) mekanizamt mbrojtës kombëtare dhe instrumentet ndërkombëtare për të drejtat dhe mbrojtjen e të miturve ndaj trajtimit të papranueshëm;
- iii) ligjet për të miturit dhe të drejtën familjare, psikologjia e zhvillimit, puna sociale dhe arsimore me të miturit;
- iv) udhëzimin e personelit se si të udhëheqin dhe motivojnë të miturit, të fitojnë respektin dhe të ofrojë modele dhe perspektivë pozitive për të miturin;
- v) krijimi dhe mirëmbajtja e një marrëdhënieje profesionale me të miturit dhe familjet e tyre;
- vi) metodat e provuara të ndërhyrjes dhe praktikat e mira;
- vii) metodat e trajtimit të diversitetit të të miturve në fjalë;
- viii) mënyrat e bashkëpunimit në grupet multidisiplinare, si dhe me institucionet e tjera të përfshira në trajtimin individual të të miturve.

III. RREGULLI DHE SIGURIA NË INSTITUCION

12. Rregulla të përgjithshme

12.1. Rregulli në institucion do të mbahet duke krijuar një mjedis të shëndetshëm dhe të sigurt në të cilin të respektohen dinjiteti dhe integriteti fizik i të miturit me liri të kufizuar dhe përmbushen qëllimet kryesore të tyre zhvillimore.

12.2. Vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet mbrojtjes së të miturve vulnerabël dhe parandalimit të viktimizimit.

12.3. Personeli duhet të zhvillojë aktivitete me qasje dinamike ndaj ruajtjes dhe sigurisë, duke u bazuar në ndërtimin e marrëdhënieve pozitive me të miturin.

12.4. I mituri duhet të nxitet që të angazhohet individualisht dhe kolektivisht në mbajtjen e rregullit në institucion.

13. Kontrolli

13.1. Kontrolli i i të miturit ushtrohet vetëm në rast nevoje dhe duhet të kryhet nga personeli i të njëjtës gjini. Ekzaminimet intime duhet të justifikohen mbi bazën e një dyshimi të arsyeshëm në një rast specifik dhe duhet të kryhen vetëm nga një mjek i specializuar.

13.2. Vizitorët mund të kontrollohen vetëm nëse ekziston një dyshim i arsyeshëm se ata mund të kenë diçka në posedim të tyre që kërcënon mirëqenien dhe sigurinë e të miturit në institucionin e kufizimit të lirisë.

13.3. Procedurat e detajuara të ushtrimit të kontrollit përcaktohen në rregulloren e brendshme të institucionit të kufizimit të lirisë.

14. Përdorimi i forcës, kufizimi fizik dhe armët

14.1. Ndalohet të përdoret forca kundër të miturit nga personeli i institucionit të kufizimit të lirisë, përveçse, si mjet i fundit për vetëmbrojtje ose në rastet e rrezikut të drejtpërdrejtë të vetëdëmtimit apo dëmtimit të të tjerëve.

14.2. Niveli i forcës së përdorur duhet të jetë minimumi i nevojshëm dhe të zbatohet për kohën më të shkurtër të mundshme.

14.3. Personeli i institucionit duhet të trajnohet në përdorimin e teknikave që mundësojnë shmangien apo përdorimin minimal të forcës së rastet e shfaqjes së sjelljes agresive.

14.4. Ndalohet përdorimi i prangave, me përjashtim të rastit nëse janë të domosdoshme si një masë paraprake kundër sjelljes së dhunshme.

14.5. Ndalohet përdorimi i instrumenteve kufizuese, duke përfshirë zinxhirët, hekurat dhe mjete të tjera poshtëruese.

14.6. Ndalohet mbajtja dhe përdorimi i armëve nga personeli i institucionit të kufizimit të lirisë, me përjashtim të rasteve kur një urgjencë operacionale e dikton këtë.

15. Ndarja për arsye mbrojtje dhe sigurie

15.1. Një i mitur mund të ndahet nga të tjerët për arsye mbrojtjeje ose sigurie. Nevoja e

ndarjes përcaktohet nga vlerësimi i punonjësit social, psikolog dhe mjek i institucionit. Ndaj kësaj mase i mituri, prindi ose të afërmit kanë të drejtë të paraqesin ankim pranë drejtuesit të institucionit dhe strukturave drejtuese të sistemit penitenciar.

15.2. Izolimi si mjet për kufizim të përkohshëm duhet të përdoret vetëm në mënyrë të jashtëzakonshme dhe vetëm për disa orë dhe në çdo rast nuk duhet të kalojë 24 (njëzet e katër) orë. Në rastet e izolimit duhet të njoftohet menjëherë mjeku, i cili duhet të mbikëqyrë gjendjen e të miturit gjatë kohëzgjatjes së izolimit.

16. Masat disiplinore

16.1. Aplikimi i masave disiplinore është mekanizmi i fundit i zgjidhjes së një situatë të shkeljes së rregullave të institucionit të kufizimit të lirisë. Në rast të shkeljes së rregullave i jepet përparësi zgjidhjes restaruese të konflikteve dhe ndërveprimit edukativ me qëllim vlefshmërinë e normës, në vend të seancave dhe dënimeve formale disiplinore.

16.2. Llojet e masave disiplinore janë:

- a) tërheqje vëmendje;
- b) kufizim deri në 10 ditë për të përdorur sende të lejuara, me përjashtim të ushqimeve, mjeteve mësimore dhe mjekimeve të lejuara nga mjeku;
- c) veçimi/ndarja deri në 15 ditë nga shoqërimi me të miturit e institucionit.

16.3 Përbën shkelje disiplinore vetëm sjellja që cenon sigurinë e mirëqenies së të miturve të tjerë.

16.4. I mituri që ka kryer një shkelje disiplinore duhet të informohet menjëherë dhe në një mënyrë dhe gjuhë të kuptojnë natyrën e shkeljes së kryer dhe ka të drejtë të dëgjohej dhe të mbrohet personalisht vetë ose me ndihmën e prindërve apo të afërmeve të tij.

16.5. Masat disiplinore do të zgjidhen, për aq sa është e mundur, për qëllimin e tyre edukues.

16.6. Veçimi/ndarja si masë disiplinore do të vendoset vetëm në raste të jashtëzakonshme dhe kur i mituri shfaq sjellje të dhunshme. Ndarja duhet të jetë për një periudhë të shkurtër kohore, gjatë të cilës të miturit i garantohet komunikimi, aksesimi në lexim dhe ushtrimi në natyrë me të paktën një orë çdo ditë.

16.7. Perudha e ekzekutimit të masës disiplinore mbikëqyret nga personeli psikolog dhe mjeku i institucionit.

16.8. Masa disiplinore nuk duhet të përfshijë kufizime në kontaktet familjare ose vizitat.

IV. STANDARDET E PROGRAMEVE TË EDUKIMIT DHE REHABILITIMIT

1. Programet e edukimit

1.1. Programet hartohen për të nxitur zhvillimin e të miturve dhe nxitjen e tyre për të marrë pjesë në to në mënyrë aktive.

1.2. Programet hartohen në përputhje me nevojat individuale të të miturve duke marrë në konsideratë moshën, gjininë, sfondin shoqëror dhe kulturor, fazën e zhvillimit, rrethanat dhe llojin e veprës së kryer. Programet duhet të bazohen në gjetjet dhe praktikatat më të mira në fushës.

1.3. Programet në institucionin e kufizimit të lirisë duhet të synojnë arsimin, zhvillimin personal dhe shoqëror, trajnimin profesional, rehabilitimin dhe përgatitjen për lirim. Këto mund të përfshijnë:

- i) shkollimin;
- ii) trajnimin profesional;
- iii) punën dhe terapinë profesionale;
- iv) edukimin qytetar;
- v) aftësitë sociale dhe trajnimi e aftësive;
- vi) menaxhimin e zemërimit;
- vii) trajtimin e varësive;
- viii) terapi individuale dhe grupi;
- ix) edukimin fizik dhe sportiv;
- x) programet e drejtësisë restauruese dhe riparim të dëmit të shkaktuar;
- xi) aktivitete krijuese gjatë kohës së lirë;
- xii) aktivitete jashtë institucionit, leje ditore dhe format të tjera leje;
- xiii) përgatitjen për lirim dhe kujdes pas lirim.

1.4. Për të miturin me liri të kufizuar hartohet dhe zbatohet një plan individual ku renditen aktivitetet në të cilat ai do të marrë pjesë. Objektivi i planit individual është zhvillimi i aftësive të të miturit për të mundësuar riintegrimin në shoqëri dhe përfitimi i treguesve positive të sjelljes së tij në komunitet pas përfundimit të periudhës së kufizimit.

1.5. Plani individual zbatohet dhe përditësohet rregullisht me pjesëmarrjen e të miturve dhe për sa është e mundur me prindërit ose të afërmit e tyre.

1.6. Programi duhet të përcaktojë zhvillimin dhe pjesëmarrjen në aktivitete jashtë ambientit të institucionit dhe të përfshirjes në shoqërinë e komunitetit. Drejtuesi i institucionit të kufizimit të lirisë merr masa që në bashkëpunim me drejtuesit e institucioneve të pushteti vendor të organizojnë aktivitete edukative, argëtuese dhe soacile për nxitjen e angazhimit dhe të pjesëmarrjes së të miturve me kufizim lirie.

1.7. Të gjithë të miturit e privuar nga liria duhet të lejohen të ushtrohen rregullisht për të paktën dy orë çdo ditë, nga të cilat së paku një orë duhet të jenë në jashtë, nëse moti e lejon.

1.16. Institucioni i kufizimit të lirisë duhet të sigurojë punësim për të miturin dhe shpërblim të arsyeshëm për punën e kryer. Në këtë rast, të miturit i paguhen sigurimet shoqërore sipas legjislacionit në fuqi.

2. Programet e rehabilitimit

2.1. Të miturit pas përfundimit të periudhës së kufizimit i ofrohet mbështetje për rehabilitimin dhe riintegrimin e tij në komunitet.

2.2. Programet e rehabilitimit ërfshihen në planin individual dhe zbatohen në kohën e duhur para lirim.

2.3. Drejtuesit e institucionit të kufizimit të lirisë ndërmerrin masat për të siguruar kthimin gradual të të miturit në shoqërinë e lirë. Masat përfshijnë, dhënien e lejeve shtesë dhe lirim të pjesshëm ose të kushtëzuar i kombinuar me mbështetje sociale efektive.

2.4. Programet e rehabilitimit duhet të mundësojnë:

- i) mbështetjen e të miturit për kthimin në familjen e tij ose në gjetjen e një familje kujdestare dhe lehtësimin në zhvillimin e marrëdhënive shoqërore;
- ii) gjetjen e strehimit;
- iii) vazhdimin e arsimimit dhe trajnimit;
- iv) gjetjen e punësimit;
- v) referimin tek shërbimet e duhura sociale dhe shëndetësore;
- vi) sigurimin e ndihmës dhe mbështetje ekonomike.

3. Programet e edukimit dhe rehabilitimit për të miturit e grupeve të veçanta

3.1. Për të miturit me shtetësi të huaj:

- i) zbatohen programe edukimi dhe rehabilitimi për përgatitjen e tyre për riintegrim në vendet e origjinës. Drejtuesi i institucionit merr masa që në bashkëpunim me institucionet kompetente të garantojnë mbështetjen e nevojshme të të miturit deri në mbërritjen në vendin e tij të origjinës.
- ii) lejohen vizita të veçanta dhe forma të tjera komunikimi me përfaqësuesit diplomatik ose konsullor të shtetit të tij për të shmangur izolimin e tyre social.
- iii) pa përfaqësim diplomatik ose konsullor duhet t'i lejohen lehtësira për të komunikuar me përfaqësuesin diplomatik të shtetit që merr përsipër interesat e tij ose autoritetin kombëtar ose ndërkombëtar që ka mision për t'i shërbyer interesave të këtyre personave. Drejtuesi i institucionit siguron bashkëpunimin e duhur të drejtuesve të tjerë të institucioneve në nivel vendor me përfaqësuesit diplomatikë ose konsullorë që përfaqësojnë të miturin me qëllim plotësimin e nevojave të veçanta të tij.

3.2. Për të miturit pjesë e pakicave etnike dhe gjuhësore:

- i) zbatohen programe edukimi dhe rehabilitimi në gjuhën e tyre.
- ii) merren masa të posaçme për të ofruar kurse gjuhësore për të miturit të cilët nuk zotërojnë mirë gjuhën zyrtare.

3.3. Për të miturit me aftësi të kufizuara:

- i) sigurohen programe edukimi dhe rehabilitimi në përputhje me nevojat e tyre të veçanta.
- ii) merren masa për t'u vendosur në institucione të specializuara ku këto nevoja mund të përmbushen.

V. RREGULLA TË FUNDIT

1. Ngarkohet Ministria e Drejtësisë të planifikojë në buxhetin e saj nevojat financiare për ngritjen dhe funksionimin e institucionit për kufizimin e lirisë.

2. Ngarkohet Ministria e Drejtësisë për zbatimin e këtij vendimi.

Ky vendim botohet në Fletoren Zyrtare dhe i shtrin efektet nga data 1 Janar 2019.

KRYEMINISTRI

EDI RAMA